

*Відгук отримано
Голова спеціалізованої
вченої ради ДФ 64.109.002
О.М. Лагода
21.12.2021*

Голові спеціалізованої вченої ради
ДФ 64.109.002 у Харківській державній
академії дизайну і мистецтв,
доктору мистецтвознавства, доценту,
доценту кафедри дизайну тканин та одягу
Харківської державної академії
дизайну і мистецтв
Лагоді Оксані Миколаївні

ВІДГУК

**Офіційного опонента доктора технічних наук,
першого віце-президента Національної академії мистецтв України,
члена Національної спілки дизайнерів України,
академіка Національної академії мистецтв України,
професора ЯКОВЛЄВА Миколи Івановича
на дисертаційну роботу ВЕЛИЧКО Надії Вікторівни на тему:
«ІНТЕРАКТИВНІСТЬ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ДИЗАЙНУ
ДИТЯЧОЇ ДРУКОВАНОЇ КНИГИ», подану на здобуття ступеня
доктора філософії за спеціальністю 022 – «Дизайн»**

Актуальність теми дисертації

За останні кілька років відбулися значні зміни у читацькому сприйнятті книги як носія інформації та в дизайнерському поданні цієї інформації у книжковій формі. Широке використання електронних медіа та цифрових технологій сприяли тому, що у читачів сформувалася практика сприйняття інформації за допомогою активної взаємодії з її носієм. Тому вивчення впливу інтерактивності як сучасного засобу формування дизайну друкованих книжок, зокрема, адресованих дитячій аудиторії, є доцільним і важливим.

Актуальність роботи обумовлена необхідністю системного художньо-історичного аналізу особливостей використання інтерактивних елементів у дизайні сучасної друкованої продукції. Метою дисертації є вирішення актуальних наукових завдань, таких як удосконалення концептуального

проектування, вивчення та класифікація інтерактивних засобів у дизайні сучасних друкованих книг, а також виявлення функціонального призначення видань і характерних засобів організації інтерактивної взаємодії читача з книгою. Робота виконана згідно з планом підготовки та удосконалення кваліфікованих наукових кадрів Харківської державної академії дизайну і мистецтв.

З огляду на викладене, дисертація Величко Надії Вікторівни, спрямована на вивчення інтерактивності як засобу формування дизайну дитячих друкованих книг, є своєчасною та актуальною.

Ступінь обґрунтованості та достовірності наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації

Ознайомлення зі змістом і структурою дисертації Н. В. Величко показало, що автором компетентно й чітко сформульовано актуальність, мету, завдання, предмет і об'єкт дослідження, а також наукову новизну, практичну значущість, методологічну основу та хронологічні рамки роботи.

Вирішення поставлених завдань здійснено шляхом комплексного та поетапного вивчення об'єкта дослідження. Методологічну основу роботи становить науковий підхід, відповідно до якого завдання дослідження розв'язані залученням методів порівняльно-історичного, синхронного, ретроспективного й мистецтвознавчого образно-стилістичного аналізу. Дисертантка здійснила якісне міждисциплінарне дослідження, в якому опрацювала та систематизувала різноманітні зв'язки інтерактивності в дизайні дитячої книги з культурними, мистецькими та соціально-гуманітарними процесами, що відбувались у суспільстві на різних етапах його розвитку. Теоретико-методологічне підґрунтя дослідження становлять праці вітчизняних і зарубіжних науковців, розвідки яких безпосередньо стосуються теми дисертації та охоплюють широке коло проблем дизайну, мистецтвознавства, педагогіки та філософії. Надія Величко ґрунтовно добирала матеріали дослідження: 190 ілюстрацій подані на 155 сторінках у додатку А і представлені найкращими зразками світового дизайну книги як із

музейних колекцій, так і сучасних книжкових виставок, а також із власного зібрання автора.

Об'єктом дослідження є дизайн дитячої друкованої книги з інтерактивними елементами, **предметом** визначено інтерактивність як засіб формування дизайну дитячої книги. Відповідно до об'єкта й предмета дослідження у роботі було сформульовано такі взаємопов'язані завдання:

- 1) на підставі аналізу літературних та інших інформаційних джерел вивчити стан дослідження питання дизайну дитячих друкованих видань з інтерактивними елементами;
- 2) розкрити поняття «дитяча інтерактивна друкована книга»;
- 3) виявити закономірності розвитку інтерактивної друкованої книги від моменту її виникнення до наших днів, визначити характерні риси дизайну таких видань;
- 4) проаналізувати сучасний стан інтерактивної друкованої дитячої книги в Україні і світі, виявити основні тенденції розвитку таких видань;
- 5) обґрунтувати доцільність використання інтерактивних елементів у дизайні дитячої книги та необхідність урахування під час розроблення їхнього дизайну вимог педагогіки і віку читача;
- 6) систематизувати й класифікувати засоби організації інтерактивної взаємодії у дизайні дитячих книг;
- 7) надати практичні рекомендації та визначити перспективи основних наукових положень дисертації та розвідок у напрямі дизайну дитячої книги.

Оцінка змісту дисертації

Дисертаційну роботу написано державною мовою та побудовано за чіткою, логічною структурою. Стиль викладення матеріалу відповідає вимогам щодо написання дисертації, є у професійно грамотним і системно-послідовним. Зміст роботи обумовлено поставленими завданнями, об'єктом і предметом дослідження. Дисертація складається зі вступу, чотирьох розділів і трьох додатків, повним обсягом 346 сторінок. Основна частина тексту представлена на 160 сторінках. Список

використаних джерел інформації складає 164 позиції, додатки викладено на 181 сторінці. Використання результатів робіт інших дослідників відбувається виключно з посиланням на відповідні наукові праці.

У вступі авторкою обґрунтовано актуальність теми дослідження, сформульовано мету й завдання для її досягнення, визначено об'єкт і предмет дослідження, вказано наукову новизну та практичне значення роботи. Також у вступі наведено відомості щодо апробації роботи та наукові публікації за темою, зазначено зв'язок роботи з науковими програмами.

Перший розділ присвячений історії, методології та джерельній базі дослідження. Акцентується увага на тому, що автори більшості виявлених досліджень розглядають інтерактивність як форму взаємодії з цифровими медіа, мало звертаючи уваги на спільність проявів цього явища в друкованих та електронних виданнях. Показано, що теоретико-методологічні засади роботи ґрунтуються на вивченні інтерактивності як самостійного цілісного явища. Орієнтуючись на міждисциплінарний характер дослідження, за методологічну основу обрано системний науковий підхід.

Другий розділ **«Понятійний апарат дослідження та історія розвитку інтерактивної дитячої книги»** містить аналіз понятійного апарату дослідження. Проаналізовано понад 20 визначень понять «інтерактивність», «книга», «книга-іграшка» та «pop-up book» зі словників і наукових статей України та інших країн. У дисертації зазначено, що в українській науковій традиції не існує визначення інтерактивної дитячої друкованої книги та сформульовано власне визначення: *поліграфічне багатосторінкове видання, що забезпечує взаємну активність читача та книги*. Таке визначення дозволяє в майбутньому логічно відокремити інтерактивні друковані книги від інших. Також у цьому розділі висвітлено історію розвитку інтерактивної друкованої книги від її заснування до наших днів, з висвітленням моментів значних еволюційних змін у дизайні таких видань.

Третій розділ **«Еволюція книжкової форми в контексті змін у візуальних комунікаціях»** присвячений аналізу сучасних еволюційних змін у візуальній комунікації загалом, зокрема, у дизайні дитячих книжок. Причина

цих змін полягає в активному розвитку електронних носіїв інформації, що докладно висвітлено в роботі. Виявлено, що засоби, які використовуються в сучасній візуальній комунікації, спрямовані не лише на прискорення та спрощення зчитування інформації, а й на задоволення потреб сучасних користувачів у інтерактивності. Н. В. Величко показує, як ці зміни впливають на оформлення сучасних дитячих книжок. На основі аналізу книжкової продукції в Україні, США, Франції, Італії, Німеччині, Великій Британії, Росії, Японії, виявлено особливості дизайну інтерактивного друкованого зображення, а саме: нелінійний рух книжок, синтез друкованих книг та електронних носіїв, використання ігор, тактильних і звукових елементів, просторове перетворення книжки.

Четвертий розділ **«Функціональні та естетичні аспекти дизайну інтерактивної дитячої книги»** присвячений аналізу міждисциплінарних зв'язків, що виникають під час проєктування дитячих книжок. Показано, що функції, графіка та інтерактивні елементи, які використовуються у виданнях, змінюються залежно від віку читача. Авторка показує загальну тенденцію до спрощення всіх елементів книги для дітей та ускладнення їх у міру зростання читачів. Надія Величко наголошує, що, на відміну від електронної версії, друкована книга надає маленькому читачеві різноманітний чуттєвий досвід і сприяє розвитку нервової та рухової системи дітей, а також їхньому інтелекту. У роботі зазначено, що на дизайн інтерактивної книги впливають також позиціонування на ринку та характеристики технології виробництва.

Висновки систематизують отримані результати, вони є логічними і раціональними, повністю відповідають завданням роботи та підтверджують досягнення мети дослідження.

Наукова новизна положень, висновків і результатів дослідження та повнота їхнього викладення в опублікованих працях

Наукова новизна представленої до захисту роботи полягає у теоретичному обґрунтуванні особливостей використання інтерактивних елементів

у друкованих дитячих книжках. Зокрема, у дисертації вперше дано визначення інтерактивної друкованої книги та здійснено системний аналіз сучасних засобів взаємодії читача з друкованою книгою, на основі чого створено класифікації друкованих книг з точки зору методів організації інтерактивності. Важливою характеристикою дослідження є його комплексність, зокрема, глибоко досліджено міждисциплінарні зв'язки дизайну дитячої інтерактивної книги з іншими галузями людської культури. Авторкою вивчено книгу як частину сучасного інформаційного простору, проаналізовано відмінності та подібності книжкової форми з іншими носіями інформації. У роботі набуло розвитку студювання змін, що відбуваються зараз у медіа-культурі й системі сприйняття споживачем інформації, та їхнього впливу на дизайн книжкової форми. Уточнено тенденції розвитку книжок у сучасному графічному дизайні, проаналізовано вплив інтерактивності на формування утилітарних та естетичних якостей інтерактивної дитячої книжки.

Основні положення, висновки та результати дослідження було викладено у п'яти статтях, опублікованих у вітчизняних і закордонних спеціальних виданнях, також за темою дисертації були зроблені доповіді на 11 наукових конференціях і форумах.

Оцінка ідентичності анотації та основних положень дисертації

Зміст анотації та основних положень тексту дисертації Н. В. Величко відповідає частині формулювання мети, завдань, об'єкта, предмета дослідження та висновкам до розділів і загальним. Загалом зміст анотації стисло відтворює інформацію про методику, джерельну базу дослідження, основні ідеї тексту дисертації та не містить інформації, яка відсутня в дисертаційній роботі.

Практичне значення і впровадження здобутих результатів дослідження

Здобувачем проведено низку лекцій по окремим розділам роботи для слухачів і студентів академії, а також для зацікавленої аудиторії у нехудожніх навчальних закладах. Безпосередньо взято участь у розробленні навчальних

програм кафедри графічного дизайну Харківської державної академії дизайну і мистецтв для підготовки практичних занять з фахових дисциплін «Проектування» та «Основи формоутворення» спеціальності 022 – «Дизайн» для здобувачів вищої освіти II–IV курсів. На основі матеріалів дослідження спроектовано інтерактивні науково-розважальні книжки з тривимірними ілюстраціями для дітей: «Сергій Натанович Бернштейн», про що отримано авторське свідоцтво №89769, та «Як ростуть кристали» (автор – академік НАН України, проф., д. т. н. Б. В. Гриньов), яка вийшла друком у видавництві Національної академії наук України, Інституту сцинтиляційних матеріалів з ISBN 978-966-02-9227-7. Усі практичні результати дисертації підтверджено відповідними документами у додатках роботи.

Дискусійні положення та зауваження щодо змісту дисертації

Позитивно оцінюючи актуальність проведеного дослідження, наукову новизну й обґрунтованість отриманих результатів, вважаю, що під час дискусійного обговорення роботи слід звернути увагу на такі зауваження:

1. Дисертантка зосереджує головну увагу на особливостях формоутворення інтерактивних друкованих видань та водночас майже не приділяє уваги аналізу графічного рішення та типографіки представлених видань. Ці аспекти дизайну дитячої книги було б доцільно розкрити повніше, адже вони працюють у книзі комплексно й створюють взаємний вплив.

2. У роботі основний масив матеріалів дослідження представлений книгами з об'ємними та рухомими елементами, тоді як інтерактивним книгам, що працюють у поєднанні з електронними пристроями, приділяється недостатньо уваги.

3. Автор надає негативну оцінку електронним книжкам, зауважуючи більш високу роль друкованих видань у розвитку дитини, але ці твердження не мають достатнього обґрунтування в тексті дисертації.

4. У роботі використовуються різні типи форматів списків – короткі тире, довгі тире, з кружечками. Це ускладнює загальне сприйняття твору.

Ці положення та побажання не впливають на наукову цінність отриманих результатів і не применшують загальної позитивної оцінки дисертаційної роботи.

Загальний висновок та оцінка дисертації

Дисертаційна робота Величко Надії Вікторівни на тему «Інтерактивність як засіб формування дизайну дитячої друкованої книги», подана на здобуття ступеня доктора філософії, є повноцінним самостійним завершеним науковим дослідженням, яке містить обґрунтовані та коректні результати.

Структура та оформлення роботи, актуальність теми, наукова новизна, практичне значення, цінність одержаних наукових результатів відповідають вимогам «Тимчасового порядку присудження ступеня доктора філософії», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 6 березня 2019 р. № 167 (зі змінами, внесеними згідно з Постановою Кабінету Міністрів України № 979 від 21.10.2020) та наказу МОН України № 40 від 12.01.2017 р. «Про затвердження вимог до оформлення дисертації», а її автор, Величко Надія Вікторівна, на основі публічного захисту заслуговує присудження наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 022 – «Дизайн».

Офіційний опонент:

Доктор технічних наук зі спеціальності 050103 «Технічна естетика»,
професор, перший віце-президент Національної академії мистецтв України,
член Національної спілки дизайнерів України,
академік Національної академії мистецтв України,
заслужений працівник освіти України

 М.І. ЯКОВЛЄВ

